

BALKAN STUDIES

(A Biannual Publication Of The Institute For

vol. 10, 1969, Number 1, Thessaloniki, Greece Balkan Studies

Altı ayda bir Selânik'de, İngilizce olarak yayımlanan, "Balkan Tedkikleri" isimli dikkat çekici derginin, 1969 yılı ilk sayısını (cilt 10, No. 1), Türkiye'mizi ilgilendiren makaleleri ele alarak inceleyecek, bibliyografik bakımdan tanıtacağız. Dergideki sırasına göre, ilk olarak Douglas Dakin'in makalesini ele alıyoruz:

1 — Douglas Dakin, The Greek Unification And The Italian Risorgimento Compared, Sf. 1-10.

Douglas Dakin, 11 Mart 1969 da Selânik Üniversitesi Felsefe Mektebinde, kendisine şeref doktorluğu payesi verilirken yaptığı bu konuşmada, Türkiye ve İstanbul üzerindeki Yunan emellerini ortaya dökmüş oluyor. D. Dakin, "İstanbul" yerine "Constantinople" diyor. Esasen derginin her yerinde aynı taassupla İstanbul kelimesi ağza alınmıyor.

D. Dakin'e göre, Yunanlılar askerî birliklerini "Kemalist Ankara"ya sevk etmekle hata işlediler. Onun yerine Doğu Trakya üzerinden Çatalca Hattına, ve İzmit'ten İstanbul'a karşı aynı anda taarruza geçmiş olsalardı, "Mukaddes Şehir"leri "Constantinople"u alabilirdi. 1923 de aynı fırsat ikinci defa kaçırıldı.

Yazara göre, her iki halde de Yunanlılar tereddüt gösterdiler ve Fransa, Büyük Britanya ve İtalya'nın isteklerine boyun eğdiler. Yunan ordusu İstanbul'a girmiş olsa bile bu kuvvetler orada kalmasına müsaade etmeyeceklerdi.

Dakin, Rum kelimesi yerine Grek kelimesini kullanarak, Birinci Dünya Harbini Yunan idealleri, bakımından inceliyor. Birinci Dünya Harbi, müttefiklerinin kazanması halinde Yunanistan'a, Doğu Trakya'yı, Ada-

lar'ı istirdat etmek ve Türk İmparatorluğu içinde kalan Grek'leri kurtarmak imkânını sağlayacaktır.

D. Dakin, Türk'ler İstanbul'un zaptından itibaren "Rum Ortodoks Kilisesinin varlığına müsamaha göstermişler ve ona İmparatorluk içinde imtiyazlı bir mevki bile vermişlerdi" (sf. 8) diyerek, birçoklarının unutuğu veya unutmak istediği hakikati teslim ediyor. Rum Ortodoks Kilisesi, ırkî bakımdan Grek olmayan bir çok unsuru ihtiva eden bir teokraşi teşkil ediyordu. Kilise dil birliğini temin etmiş ve bütün bu unsurların kendilerini Grek hissetmelerine sebep olmuştu. Böylece Yunan ve Slav'ların millî varlığı korunmuştu.

"Bizans İmparatorluğunun yaşayan bakiyesi olarak Patrikliğin (Fener Rum Patrikliği) istikbalin müjdecisi olabilmesi için, Osmanlı İmparatorluğu ile iyi münasebetleri muhafaza" etmek gerekiyordu. Elenizmin gayelerine bu suretle daha iyi hizmet edilebilirdi. Bu, Yunan "Megali İdea"sının bir şekli idi.

D. Dakin'e göre, teorik bakımdan iki Elenizm şekli vardır: Küçük Asya Rum'larının, İstanbul'daki Rumlar gibi yerlerini terketmemesini ve Bizans'ın ihyasında mayalık etmesini isteyen görüş. İkinci görüş: Yunanistan, Küçük Asya'ya doğru yayılmalı ve İstanbul ve Boğazların kontrolünü kazanarak, "Avrupa ve Asya Yunanistanı" nı birleştirmeğe çalışmalıdır. D. Dakin, Yunan halkının fakirliğinin, dağınık ve seyrek şekilde yaşamasının, askerî gücünün zayıflığının, Batılı güçlerin engel oluşunun, "Yayıma Siyaseti" ni imkânsız kıldığını söylüyor. Böyle olunca birçok gerçekçi Yunan'ının bile "silâh zoru ile değil, fakat Türk İmparatorluğunu Elenleştirerek (Yunanlaştırarak, Rumlaştırarak), Bizans'a kavuşma hayallerine iltica" etmiş olmalarına hayret edilmemesi icabettiğini ifade ediyor¹.

2 — George B. Zotiades, *Russia and The Greek Participation in the Dardanelles Expedition*, Sf. 11-12.

Bu makalede Yunanistan'ın müttefikler safında savaşa katılması meselesi ve buna karşı Rusya'nın itirazları ele alınıyor. Makale, Yunanistan'ın,

1) Bugün de değişen birşey yok. Turizm sevdalısı idarecilerimiz bile bu "Elenleştirme" siyasetine alet oluyorlar. Efes (Selçuk), Truva (Çanak-kale), Ferğamus (Bergama) - Aspendos (Antalya) festivalleri buna hizmet ediyor, böylece millî kültür ve şuurdan mahrum yetişen yeni nesil, Türk'lükden uzaklaşıyor.

Rusya'nın ve Batr'luların Türkiye üzerindeki gizli emellerini çok güzel şekilde ortaya seriyor.

G. B. Zotiades, İstanbul ve Boğazları almayı düşünen Rusya'nın Panislâvizm gayesi için, Birinci Dünya Harbinin bir vasıta oluşunu belirtiyor. 1914 eylülünün sonlarında, Rus Dışişleri Bakanı Sasonof, Fransız Büyükelçisi Paléoloque'a, İstanbul ve Boğazlar hakkında: "Bu mesele bizim için bir ölüm kalım davasıdır... Artık onun hallini geciktirmek mümkün değildir" diyordu. İngiliz Kralı Beşinci George da, İstanbul'un Rusya'ya ait olması icabettiği hususunda Rus Elçisine teminat vermişti. Bundan birkaç gün önce de, İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Harbin sonunda Boğazlar Meselesinin Rusya'nın menfaatine olarak halledilmiş olacağına dair Sasonoff'a söz verdi (sf. 11).

Çar II. Nikola, Türkiye'ye karşı harp ilân edilmesi dolayısıyla, 2 Kasım 1915 te, Rus halkına hitaben yaptığı konuşmada, bu "tarihî mesele"nin Rusya lehine halledileceğini müjdeliyordu.

1914 aralık ayında Sasonof, Rus Genel Kurmay Başkanı General Janushkevitch (Yanusheviç) e yazdığı bir mektupta, Almanya ve Avusturya-Macaristan'a karşı kazanılacak bir zaferin kâfi olmadığını söylüyor, Türkiye'ye müteveccih bir harekâtın ve Akdeniz'e rahatça geçebilmek için Boğazlar'ın işgalinin zaruretinden bahsediyordu. Genel Kurmay Başkanının cevabı diplomatların hayallerini kırdı. Yanusheviç, Sasonof'a, Rusya'nın Batı Cephesinde tehlikeli bir durumda bulunduğunu, Almanya'nın tamamiyle mağlûp edilmesinden önce, Boğazlar'ın işgaline askerî güç tahsisinin mümkün olmadığını belirtti.

Boğazların kapalı oluşu, Rusya'ya yardımı önlüyordu. 13 Ocak 1915 te Londra'da toplanan İngiliz Harp Konseyi, Fransız Hükûmetinin muhalefetine rağmen, Celibolu Yarımadasının ve İstanbul'un işgali için bir deniz harekâtına girişilmesini kararlaştırdı. Bu kararda Bahriye Vekili Winston Churchill'in ve Lord Fisher'in tesiri oldu. Bu seferin başarısı hem Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması neticesini doğuracak, hem de Yunanistan, Bulgaristan ve İtalya'nın müttefikler tarafına geçmesini sağlayacaktı.

20 Ocak 1915 te İngiliz Büyükelçisi Sir George Buchanan, Sasonof'a deniz harekâtını açıkladı ve Rus'ların iştirakini ve işi kolaylaştırmalarını istedi. Sasonof, müttefiklerin İstanbul'a kendilerinden önce ulaşmalarından endişeli idi. Rus Genel Kurmayı ise elde ihtiyat kuvvet yokluğu se-

bebiyle, katılmak taraftarı değildi. 1915 şubatında Rus askerî ve siyasî liderleri bir konferans topladılar. Toplantıda, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının alınması, İstanbul'un işgali, İmroz ve civarındaki adaların zaptı gaye olarak kabul edildi. Boğazın iki kıyısı, istikbalde Rus Karadeniz Filosunun ana üssü olacaktı ve Gelibolu'da bir deniz üssü kurulacaktı. Çar bu mesele ile yakından ilgilenildi.

9 Şubat 1915 te Sasonof, Duma (Millet Meclisi) önünde yaptığı bir konuşmada, Rus Hükümetinin İstanbul'u işgal etmeyi plânladığını açıkladı. Liberal Parti lideri, Prof. Trubetzkoj, Ayasofya'yı "Uğrunda Rusya'nın herşeyi fedaya hazır olması gereken en parlak mücevher" olarak vassıflandırdı (sf. 15).

Sasonof, Yunan deniz ve kara birliklerinin Çanakkale seferine katılmasını istemiyor, Yunan iştirakinin, Rusya'nın İstanbul, Trakya ve Boğazlar üzerindeki emellerini engelliyeceğini düşünerek, itiraz ediyordu. Churchill ise, Gelibolu Yarımadasının işgalinde Yunan kuvvetlerinden faydalanmayı tasarlıyordu. (sf. 16).

Yunan Başvekili E. Venizelos, bu sefere katılmak taraftarı idi ve krala bu hususta bir muhtıra verdi. 2 Mart 1915 te Kral'la meseleyi incelediler. Yunan Genel Kurmay Başkanı Albay Metaksas, Venizelos'a istifasını verdi. Metaksas, verdiği raporda, Çanakkale seferine Yunan'lıların katılmasının çok tehlikeli olacağını, Çanakkale Boğazının çok ağır şekilde tahkim edilmiş olmasının² sürprizler yaratabileceğine işaret ediyordu.

2) Bu ifade, Sultan Abdülhamid'in beyanına, sonraki gerçeklere uymakta ve Yunan istihbaratının haber alma kabiliyetini göstermektedir. Gerçekten, Çanakkale Boğazı büyük müttefik donanması tarafından zorlanırken, İstanbul Hükümetini telâş almış ve başşehri Konya'ya nakletmeyi kararlaştırmışlardı. Padişah Beşinci Mehmet (Reşat), Beylerbeyi Sarayında göz hapsinde tutulan ağabeyi Abdülhamid'e bir heyet'le haber göndererek, yol hazırlığı yapmasını, Konya'ya gidileceğini, kendisine Mevlâna Türbesinin tahsis edildiğini bildiriyor. Eski padişah hem üzülüyor, hem hiddetleniyor. Hey'ete mealen şunları söylüyor: "Varın birader-i şâhaneme söyleyin. Ben saltanatım esnasında, Çanakkale ve Gelibolu tabyalarını çok ağır şekilde tahkim ettirdim. Eğer bu tabyalar halen muhafaza ediliyorsa, düşman donanmasının oradan geçmesi imkânsızdır. Velevki geçseler bile, biz Bizans İmparatoru kadar da mı olamayacağız? Dedem Fatih Sultan Mehmet Han İstanbul'u alırken, İmparator kaçmamış, askerinin başında döğüşmüştü. Biraderimiz gidebilir." Bu tarihi ve sert cevap üzerine, nakil işinden vazgeçilmiş ve sonunda düşman donanması ağır bir hezimetle uğrayarak, çekilip gitmişti. Hâdiseler Sultan Abdülhamid'i haklı çıkarmıştı.

Meseleyi incelemek üzere Yunan Kraliyet Konseyi birkaç defa toplandı. 5 Mart'ta yapılacak toplantıdan önce durumu öğrenen Rus Dışişleri Bakanı, Atina'daki Rus Büyükelçisi Demidoff'a çektiği telgrafta Yunanlıların sefere katılmasını önlemek için büyük gayret sarfetmesini söylüyordu. Çünkü İstanbul üzerinde Yunanistan'ın tarihî emelleri vardı. Halbuki Rusya için İstanbul, sıcak denizlere çıkma bakımından büyük stratejik ehemmiyet arz ediyordu. (sf. 19).

Fransa, Boğazlar Meselesinin hallinin küçük devletlerin arzusuna göre olmayacağını belirterek, Rusya'yı iknaya çalışıyordu. Venizelos, Yunanlıların İstanbul üzerinde hiç bir iddiaları olmadığına dair teminat verdi. İstanbul Rumları ile sadece, dinî bakımdan, onların emniyeti bakımından ve ticarî menfaatler bakımından ilgili idiler. 6 martta ikinci Kraliyet Konseyinde Kral, tarafsızlık üzerinde ısrar edince, Venizelos istifa zorunda kaldı. Ruslar, isteksiz olarak, İstanbul'a elli milden fazla yaklaşmamak şartıyla, Yunanlıların tâli sahalarda savaşa iştirakini kabul ettiiler (sf. 21).

10 martta İngiltere, Rus tekliflerini kabul etti. Yunanistan'da D. Gounaris idaresinde yeni hükümet kuruldu. Dışişleri Bakanı G. Zografos, mütteliklerle müzakereye başladı. Müzakereler anlaşma yolunda ilerlerken, nisan 1915 te Rusya, eski iddialarını yeniden tekrarladı.

Rusya hakim olamadığı müddetçe, Türk hükümranlığını, yabancı kuvvetlere tercih ediyordu. (sf. 22)

Bugün de değişen bir şey yok. Stalin'in Boğazlar'ı ve Kars-Ardahan'ı istemesi, Brejnev Doktrini, Rusya'nın tarihî emellerinin, sıcak denizlere çıkma arzusunun devam ettiğinin en büyük delilleridir. Şimdi ellerinde "sosyalizm" gibi bir silâh da var. Bu silâhla, yerli hainler bulabiliyor, kaleyi içerden fethetmeğe çalışıyorlar.

3 — **George J. Prpic, Communism and Nationalism in Yugoslavia, Sf. 23-50.**

Çok istifadeli, bilgi verici bir makale. Makale iki hususta ibret dersi veriyor a) Komünizmin muvaffak olmak için milliyet meselelerini, etnik ihtilâfları nasıl körüklediği ve sonunda onlara hâkim olamadığı hususu, 2 — Djilas'ın açıkladığı gibi, yeni bir sınıfın, yeni bir istismarcılar sınıfının doğması vakıası.

Makaleden öğreniyoruz ki, 1962 nüfus sayımına göre, Yugoslavya'da 7.806.000 Sırp, 4.293.000 Hırvat, 1.589.000 Slovenya'lı, 973.000 Müslüman,

914.000 Arnavut, 513.000 Karadağlı, 504.000 Macar ve 182.000 Türk vardır. Sadece 317.000 kişi Yugoslav olarak kaydedilmiştir. İstatistikte, dinî bir zümre olan Müslüman'lar, ayrı bir milliyet gibi gösterilmiş ve çoğu Müslüman olan Arnavut'lar ve hepsi de Müslüman olan Türkler, Müslüman tasnifinin dışında bırakılmıştır. (sf. 23)

Yugoslavya Sosyalist İşçi Partisi, 28 kasım 1920 seçimlerinde, 198.756 rey aldı ve birçok komünist milletvekili böylece meclise girmiş oldu. Bu milletvekilleri, komünist olan ve olmayanların reyi ile seçilmişlerdi. Komünistlere rey verenlerin çoğu, komünizm hakkında hiç bir şey bilmiyordu. "Karadağlılar ve Makedonya'lılar, mevcut en radikal partiye rey vererek, Sırp rejimi üzerindeki hoşnutsuzluklarını ifade ettiler."

Bir ay sonra Hükümet, İşçi Partisini kanun dışı ilân etti, ve komünistlere karşı çok sert hareket etmeğe başladı. Parti içinde de milliyet meselesi, büyük ihtilâfa sebep oluyordu. Stalin tarafından bile "Yoldaş Semic" lâkabı ile tanınan ve Belgrad'da öğretmenlik yapan tanınmış bir Sırp komünisti (Sima Markoviç), Lenin'in milliyet meselesi hususundaki talimatına uymayı reddetti. Lenin, komünist ihtilâlinin başarıya ulaştırılması için, her ülkede komünistlerin milliyet meselelerini, etnik ihtilâfları istismar etmelerini istiyordu (sf. 25)³

Lenin'in, milliyetlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi hakkındaki prensibine sıkı sıkı bağlanan Hırvat komünistlerinin muhalefetine rağmen, Markoviç grubu, Yugoslavya'da bir çokluk teşkil eden ve Sırp olmayan halklar için, Yugoslavya'nın aleyhine olarak, ayrılma hakkının kullanılmasını reddettiler⁴. Komintern müdahalede bulundu. 17 haziran - 8 temmuz 1924 de toplanan Komintern'in Beşinci Kongresi, Markoviç'i takbih etti ve Hırvatistan, Slovenya ve Makedonya'nın Yugoslavya'dan ayrılma hakkına sahip olduklarına dair karar aldı. Sovyetlerin

3) Lenin, Bolşevik İhtilâlinde çok önceleri (1913 te) İsviçre'den Kafkasyalı yoldaşlarından G. Grigoreviç Şaumyan'a yazdığı mektupta, Kafkasya Rusya, İran ve Türkiye'deki milliyetleri incelemesini ve bu ülkelerdeki etnik gruplara ait milliyet istatistiklerini göndermesini istiyordu. İleride bu konuyu ihtilâl stratejisine dahil edecek ve ihtilâl için bu meseleyi istismar edecekti. (Bertram D. Wolfe, Three Who Made A Revolution, London, 1966, Sf. 648 - 55).

4) Türkiye Gizli Komünist Partisi de Türkiye'deki azlıklara, Türk Devletinden ayrılma hakkı tanıyarak, Lenin'in emrine uyuyor. (Bk. Nejdet Sançar, Gizli Komünist Belgeleri, Ankara, 1966, sf. 71. Ayrıca diğer sayfalardaki "Marxizm-Leninizm ve Toprak Reformu" isimli makalemizde bakınız.)

milliyet meselesi mütehassısı Stalin, Komintern Yugoslav Hey'etinin 30 Mart 1925 te yaptığı toplantıda konuşarak, Yugoslavya'daki milliyetlerin, Yugoslavya'dan "ayrılma hakkı dahil, kendi kaderini tâyin etme" haklarını teyid etti.

Markoviç, Kasım 1928 de Dresden'de (Almanya) yapılan Parti Kongresinde, birinci sekreterlikten uzaklaştırıldı. Stalin'in temizlik faaliyetleri esnasında ortadan kaldırıldı. Kendisinden sonra sırasıyla, bir Hırvat, bir Karadağlı ve bir Sırp Partinin idaresini eline aldı. (sf. 26)

6 Nisan 1941 de Alman'lar Yugoslavya'ya hücum etti. Birkaç gün içinde işgal tamamlandı. Bu işgal dört yıl sürecek ve iç savaş devam edip gidecekti. Sosyalist İşçi Partisi fırsatı iyi kullandı, "millî kını hünerle istismar etti ve karışık durumdan kendi istifadesi için faydalandı". Gerillâ savaşları birçok Alman birliğini Yugoslavya'ya çekerek, Rus'ların yükünü hafifletti. 1943 ün sonuna doğru Tito ve Millî Kurtuluş Ordusu, Batılı müttefiklerin takdir ve yardımını kazandı. Tito işgalcilerle çarpışarak, devlet kurmayı vaad ederek, Millî Kurtuluş Cephesi'ne komünist olmayan çeşitli unsurları da çekti. Şiari "Kardeşlik ve Birlik" idi.

30 Ocak 1946 da, Stalin'in 1936 Anayasa'sından mülhem bir anayasa kabul ettiler. Sırp, Hırvat, Sloven, Makedonya, Karadağ ve Herzegovina (Bosna-Hersek) cumhuriyetlerinin müsavi hakka sahip olduğu altı devletli bir federasyon kuruldu.

U.N.R.R.A. harpten perişan çıkmış olan Yugoslavya'ya 400 milyon dolar kıymetinde gıda ve diğer malzeme gönderdi. Bu yardım bile zor yetişiyordu. vaziyeti daha da kötüleştirmek için Stalin'in hakimiyeti altındaki Kominform, 28 Haziran 1948 de Yugoslav Sosyalist İşçi Partisini ihraç etti. Yugoslavya'nın iki numaralı adamı Milovan Djilas'ın "Stalin'le Konuşmalar" isimli eserinde bahsettiği gibi, asıl ihraç sebebi, Tito'nun Yugoslavya istiklâli üzerinde ısrar etmesi idi. (sf. 29)

Kominformdan sürülmenin neticesi olarak Tito, müteakip on beş sene içinde "Batı'dan ve bilhassa A.B.D. den üç milyar doları aşan iktisadî ve askerî yardım çekmeği başardı." (sf. 30)

Yugoslavya hem kapitalist ülkelerden yardım alıyor, hem de dünya komünizmi içindeki yerini muhafaza ediyordu. "Bu yardımı iktisadî ve siyasî organizasyon ve keşiflere aktardılar". 1945-50 arasındaki devlet kapitalizmi, haşin kollektifleştirme ve otoriter merkezî plânlamada, 1950 den sonra yavaş yavaş değişme başladı. 1950 de "Fabrikalar işçilere" şiarı ortaya atıldı. "Bu değişmelerin, yeni komünist iktisadî sisteminin tam başa-

rırsızlığından sonra ortaya atıldığını kaydetmelidir". Haziran 1950 de, iktisadî ademi merkeziyet esasına geçildi. Dev sanayileşme yanında, ziraate az ehemmiyet verildi. Hükümet ziraatla uğraşan köylülerin sayısını azaltmak istiyordu. "Çünkü köylü an'anevi olarak bu yeni ideolojiye tamamiyle muhalifti. Köylünün pasif ve inatçı mukavemeti, Tito'nun kolektif ziraat gayretlerini kırdı."

1950 den sonraki idarî ademi merkeziyet, iktisadî demokrasi, hususî teşebbüslerin artması, rahatlatıcı tedbirler oldu. (sf. 32)

Cumhurbaşkanı yardımcısı olan Milovan Djilas, 1953 te çıkan makalelerinde, daha fazla demokratlaşmayı savunuyor ve yeni, kudretli bürokrasinin (yeni sınıf) yaptığı işleri tenkit ediyordu. İtham edildi ve mevkiinden uzaklaştırıldı. Komünizmin içinden gelmiş teorici ve tatbikatçı bir lider olarak yazdığı Yeni Sınıf isimli kitap (Ağustos 1957 de) komünizme karşı bir darbe vurdu.

Djilas, kraliyet idaresinde genç bir komünist iken hapsedilmiş olduğu vet, hırsızlık, hatalı iktisadî siyaset gibi) Djilas'ın haklı olduğunu göster olarak bırakıldı. 1962 de Stalin'le Konuşmalar isimli eserinin neşri yüzünden tekrar hapisaneye atıldı.

Yugoslav Sosyalist İşçi Partisi içindeki son yıllardaki gelişmeler (rüşvet, hırsızlık, hatalı iktisadî siyaset gibi) Djilas'ın haklı olduğunu gösterdi. Zagreb Üniversitesinde hocalık yapmış olan, Rus asıllı Mihajlo Mihajlov da Batı'da, Djilas'a dair makaleler yazdı (sf. 33).

Tito, 6 Mayıs 1962 de Split'te (Dalmaçya'da) yaptığı meşhur konuşmasında, milliyetçiliği itham etti ve altı cumhuriyetin millî ve iktisadî münasebetlerinde, köklü gelişmeler talep etti. 7 Nisan 1963 de yeni bir Anayasa kabul edildi. On yedi yıl içinde kabul edilen üçüncü anayasa idi. "Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti" ismi, "Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti" olarak değiştirildi. Anayasanın ilk fıkrasında açıkça, "ayrılma hakkı dahil, her halk kendi kaderini tayin etme hakkını" kullanır deniyordu.

Yüksek dereceli Sloven komünistleri, Slovenya Cumhuriyetinin siyasî ve iktisadî bakımdan istismar edildiğini ileri sürerek şikâyete başladılar. Tanınmış bir Sloven Marxist nazariyeci, "Yugoslavizm"i, "millî mythomania" olarak vasıflandırıyor ve takbih ediyordu. (sf. 37).

Hırvatistan Cumhuriyetinde ileri gelen komünistlerden Dr. Vladimir Bakariç, Hırvat milliyetçiliğinden bahsediyor, binlerce Hırvatın hayatlarını kazanmak için Batı Avrupa'da çalıştığından veya oraya göç

ettiğinden söz ediyordu. "Federal Hükümet tarafından Hırvatistan'ın ihmâl edilişi, bürokratism ve Federal Fonların adaletsiz şekilde, Sırbistan'ın kalkınmasına tahsis edilişi"nden yakındı.

7 Aralık 1964 de Belgrad'da toplanan Sekizinci Parti Kongresi, milliyet meslesini en mühim konu olarak ele aldı. Tito ve Kardelj, iktisadî ve millî buhranı kabul ettiler. Tito, "milliyetçiliğin bastırılmasında komünistlerin mes'uliyeti" üzerinde ısrarla durdu. Kongre gerginliği azaltacağına, arttırdı (sf. 38).

Hırvat dili üzerinde otorite olan Prof. Ljudevit Jonke, Hırvatların asırlar boyu ayrı bir edebiyat vücude getirdiklerini söylüyordu. Sırp, *Cyrillic* alfabesi ve *ekavica* lehçesi kullanırken, Hırvatlar, *latin* alfabesi ve *ijekavica* lehçesi kullanıyordu. Bosna - Hersek'te, milliyetlerine bakılmaksızın bütün halk Sırpça konuşmağa zorlanmıştı. Lisan milliyetçiliği yapılmıştı (sf. 39).

1966 larda birçok teşebbüs geliyor, yabancı yatırımlar teşvik ediliyordu. Turist kabul edilirken, dışarı turist ve işçi gönderiliyordu. 25 Haziran 1966 da Hükümet, 14 yıl sonra Vatikan'la diplomatik münasebetleri yeniden kurdu. Fakat fertler hâlâ UDBA'nın (gizli polis) baskısı altındadır. Hırvatistan'ın üçte birinin (1.300.000 kişi) UDBA'da fişli olduğu söylenmektedir. Bunu yapan Aleksandr Rankoviç'in tedhiş makinasıdır (sf. 40).

1966 Temmuzunda Aleksandr Rankoviç, bütün vazifelerinden atıldı. Gizli polisin başı, Svetislav Stefanoviç azledildi. Tito, Rankoviç'i, UDBA'ya devlet içinde en kudretli teşkilât haline getirmek ve onu şöenist Sırp menfaatleri için kullanmakla itham etti (Tito ve Kardelj'in apartmanlarına UDBA, gizli dinleme cihazları koyuyor).

1-2 Temmuz 1966 da Merkez Komitesinin 154 üyesi iki konu üzerinde münakaşa ediyordu: 1 — Milliyet meselesi (bilhassa Sırp - Hırvat ihtilâfı ve düşmanlığı) ve 2 — Yeni iktisadî reformların şumullendirilmesi. Rankoviç grubunun muhalefeti.

Rankoviç'in tasfiyesi, Parti ıslahatçı ve muhafazakârları arasında çatışma doğurdu. Rankoviç ve yardımcıları, siyasî ve iktisadî ademî merkeziyetin, siyasî ve iktisadî liberalleşmenin düşmanı ilân edildi (sf. 41).

Sırp'ların kızgınlığını telâfi için Cumhurbaşkanı yardımcılığına Koca Popoviç'i seçti. *Mijalko Todoroviç* isimli diğer bir Sırp komünistini de Merkez Komitesine getirdi. Tito, ordunun desteğine de sahipti (sf. 42).

tankoviç'in uzaklaştırılması, Sırbistan'da, Sırp menfaatlerine indirilmiş bir darbe olarak kabul edildi. Belgrad'da hava gerginleşti. Tito, millî meseleyi ele alanları, "Ayrılık taraftarları" "Sınıf düşmanları" olarak gösterdi ve "devleti yıkmak" istemekle itham etti.

1966 Ağustosunda, Batı'da Yugoslavya hakkında menfi propaganda yapmak iddiasıyla Mihajlo Mihajlov hapsedildi. 31 Aralık 1966 da Milovan Djilas, Mitrovica Hapishanesinden serbest bırakıldı.

16 Mart 1967 de Zagreb'te, birçok ilim adamı ve yazar, meşhur Deklaracija'yı imzaladı. "Hırvat Edebî Dilinin İsmine ve Statüsüne dair Beyanname", Zagreb Üniversitesi, İlim ve San'at Akademisi temsilcileri tarafından imzalandı. İmzalayanların sayısı 130'u geçiyordu. "Millî hükümlerlik prensibi ve tam müsavât"ileri sürüldü. Yugoslavya'da kabul edilene üç ana Slav dili vardır : Slovence, Sırp - Hırvat ve Makedonya dilleri. Sırp - Hırvat dili maskesi altında pür bir Sırp dili zorla kabul ettirilmek isteniyordu. Diğer üç dil yanında, Hırvatça'nın da ayrı ve müstakil bir dil olduğu belirtiliyordu. Parti içindeki Sırp'lar Beyanname'yi "milliyetçi bir sapma" ve "Kardeşlik ve Birlik" fikrine karşı siyasî bir hareket olarak itham ettiler. 26 Mart 1967 de Priştina'da yaptığı konuşmada Tito, imza verenleri "anti - sosyalist unsurlar" ve "bölücüler" olarak tavsif etti, millî birliği arkadan hançerlediklerini söyledi. İmzalayanlardan 34 parti üyesi cezalandırıldı ve on tanesi de Parti'den atıldı. Azledilen birçok profesör, Batı ülkelerine gidip, orada hocalığa başladı.

Bu dil meselesi değil, komünist kademelerinde Sırp ve Hırvat milliyetçiliğinin çatışması idi. Sloven'ler de Belgrad'ın merkezîyetçiliğine ve Sırp hakimiyetine karşı Hırvat'ları destekledi. Makedon, Karadağ, Arnavut komünistleri, Parti ve Devlette, Sırp liderliğine açıkça muhaliftirler (sf. 46).

18 Nisan 1967 de Mihajlov, devlete karşı propagandaya girişmekten ötürü dört buçuk yıl hapse mahkûm edildi.

Ademî merkezîyetçiler, Belgrad'ın federal kontrolünden azade, hemen hemen tam bir iktisadî ve kültürel istiklâl istiyorlar. Sloven ve Hırvat askerlerinin kendi topraklarında askerlik yapmalarını, Anayasaya dayanan müsavât kurulmasını ileri sürüyor ve iktisadî, siyasî hayatta daha çok istiklâl arzuluyorlar.

Tito'nun halefi kim olacak? Ondan sonra ne olacak? Bu temayüller devam ederse yakın istikbalde Yugoslavya, altı cumhuriyetli bir konfederasyon olacaktır. Bazı cumhuriyetlerin ayrılma ihtimali bile vardır (sf. 48)..

Mecmuanın 190 - 197 nci sayfalarında, Wisconsin Üniversitesinden John W. Barker, 5 - 10 Eylül 1966 da Oxford'da yapılan XIII. Beynelmillel Bizans Tedkikleri Kongresine sunulan raporları toplayan 500 sayfalik bir kitabın bibliyografyasını yapıyor.

Kitap 24 tane, 15 - 20 sayfalik ana rapor ve diğler raporlardan ibarettir. Kongreye birçok milletten ilim adamları katılıyor. Kıbrıs ve Yunanistan'dan papazların katıldığını ve Türkiye dışı Ermeni'lerin de raporlar verdiğini, Rum'larla Ermeni'lerin, Türk hâkimiyetine sebep olmak hususunda birbirlerini itham ettiklerini, Kongreye katılmış olan Prof. Dr. Faruk Sümer'den dinlemiştik. Bahsettiğimiz bibliyografya'da, Prof. Sümer'in raporunun, kitabın 439 - 441 inci sayfalarında olduğu belirtiliyor ve Prof. Sümer'in, Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetinin gelişmesini Türk görüş zaviyesinden ele almış bulunduğu ifade ediliyor.

Bizans eserlerinin her gün yeryüzüne çıkarılması, Bizans'ın ihyası gayretlerine, ihtimal böyle kongreler hız vermekte, fikri ve belki de malî desteği sağlamaktadır. Bu bakımdan adı geçen kitabın (Proceedings of the XIII th International Congress of Byzantine Studies Oxford 5 - 10 September, edited by J. M. Hussey, D. Obolensky, and S. Runciman. London, Oxford University Press, 1967. Pp. xi + 495 + illus.). Türk münevverleri tarafından temin edilerek, dikkatle incelenmesi memleket menfaatine olur.

4 — E.H. Van De Waal, "Settling In Silifke, Turkey", Tijdschrift Voor Econ. En Soc. Geografie - Nov./Dec. 1968, sf. 347 - 358.

Hollanda'dan Türkiye'ye, doktora ve mezuniyet tezi hazırlamak için son yıllarda malzeme toplamak üzere gelenler arasında, yegâne ciddi araştırmacı E. H. Van De Vaal olmuştur.

E. H. Van De Vaal, Üniversite çevreleri ile temas ettikten, Ankara ve Adana Plânlama çevreleri, Ziraat ve Orman Müdürlükleri ve kaymakamlıklarla temas kurduktan, Türkiye hakkında gerekli teorik bilgileri topladıktan sonra, araştırma sahası olarak seçtiği Silifke kazasına gitmiştir. Hollanda'da iken kıymetli Türkolog Prof. Karl Jahn'dan Türkçe öğ-

4) Türkiye Gizli Komünist Partisi de Türkiye'deki azlıklara, Türk Devletinden ayrılma hakkı tanıyarak, Lenin'in emrine uyuyor. (Bk. Nejedet Sancar, Gizli Komünist Belgeleri, Ankara, 1966, sf. 71. Ayrıca diğler sayfalardaki "Marxizm - Leninizm ve Toprak Reformu" isimli makalemize bakınız).

renmiş ve Türkiye hakkında epeyce eser tedkik etmiş durumda bulunuyordu.

Silifke'de köylerde kalarak, Yörüklerin iskân durumlarını, hayvancılık ve ziraat tekniklerini incelemeye çalışmıştır. Bu maksatla önümüzdeki baharda Türkiye'ye gene gelecek ve birkaç ay kalacaktır. İncelemelerinin ilk meyvası olarak, yazımıza konu olan makaleyi kaleme almıştır.

Silifke Bölgesinde göçebelik tiplerinin tavsif ve izahı, yerleşme derecesinin ve istikbalde muhtemel durumlarının açıklanması makalenin gayesini teşkil etmektedir. Hayvancılığın (koyun ve keçi) toprak zayırtına (erozyon) sebep olduğunu belirterek, son yıllarda yapılan modern yolların ve teknik ziraatın Yörüklüğe ağır bir darbe vurduğunu söylüyor ve göçebe hayat tarzlarını terke zorlandıkları takdirde, sıkı sosyo - ekonomik grup sistemlerinin dağılma, yıkılma temayülü gösterdiğini haklı olarak ifade ediyor.

Silifke havalisindeki ziraat şekilleri, nadas usulü hakkında izahat verdikten sonra, Konya ve Erdemli yaylaları istikametindeki göç yollarına geniş yer ayırıyor. Bir kısmı yaylaya giden, diğer yarısı köyde ziraat için kalan aile tiplerini ele alarak, Yörüklerin iktisadî ve içtimâî bünyesi hakkında, daha ziyade coğrafî bakımdan güzel izahat veriyor.

Yazar aynı zamanda, birçok yerli ve yabancı araştırmacı ve ilim adamının düştüğü bir hâttan kendisini kurtarmış. Şöyle ki, birçok müellif "Yörük"lerden, "Yürük"ler diye bahseder. E. H. Van De Vaal, makalesinin her yerinde — bizim Yörük ve Türkmen köyleri isimli broşürümüze, "Yürük" kelimesini kullanarak yaptığı atf müstesna — kelimeyi doğru olarak kullanmıştır. Bunda Yörükler arasında bulunuşunun dahil olması gerekir.

Kendisinden iyi eserler bekler, takdirimizi belirtiriz.

5 — Ahmet Faik, Men O Zin, İstanbul, 1969, (eseri, XVI sayfalık bir açıklama ve bir sayfalık ilâve ile neşreden Sırrı Dadaşbilge),

XVI + 244 sayfa.

Lise edebiyat hocası olan Sırrı Dadaşbilge, "1926 de Erzurum'da, 1920 de İstanbul'da Erzurum barlarını ilk olarak sahneye çıkardı. Türkiye'nin ilk folklorcuları arasına katıldı. ERZURUM OYUNLARI VE OYUN HAVALARI adında bir eser yayımlayarak, DADAŞ'ı gerçek anlamıyla tanıttı."

Bu eseri tek yazma bir nüshadan yeni yazıya çevirerek, edebiyatımıza kazandıran Dadaşbilge, eser hakkında şöyle diyor : “Tek bir yazma nüshası elimde bulunan, Doğu Anadolu bölgesinde, özellikle Türkmen ve Kürt Boyları arasında çok sevilen ve söylenen MEM O ZİN aşk destanını, bütün tarih boyunca varlığını korumak için kol kola ve omuz omuza çarpışmış olan KILIÇASLAN ve SELÂHATTİN EYYUBİ'nin ve onların torunlarının ruhlarına ithaf ediyorum.”

Eser, Ahmet Faik tarafından 1730 yılında, Leylâ ile Mecnun, Tahir ile Zühre tarzında, halk hafıza ve vicdanında yaşayan bir aşk hikâyesini, esas alarak yazılmıştır. “Eserin 17. ve 18. asır Azerî Türkçesi ile yazıldığı zamir eklerinden, fiil kip ve bağlarından (erende, gelende, ediserem, dî-yî ki, duyup ki) ve kullanıldığı kelimelerden (esrük, seyru, bik, geysi, çizginmek) belli olmaktadır.”

Buradan anlıyoruz ki, 18. asırda Doğu Anadolu'da, KIRMANÇ ve ZAZA'lar arasında Azerî Türkçesi hâkim bulunmakta ve sevilmekte idi. Bugün yabancı ideoloji ve siyasî cereyanların tesiri altında, sun'î bir kavim olarak meydana çıkartılmak istenen, çoğunun aslı Türk olan “Kürt” adı altında birleştirilen kabileler, vaktile Türkçeden lezzet alıyorlardı.

Bir iki misal verelim. Onuncu sayfadan, 49 ve 52. beyitler :

*“Yayak yürüyüp el iki hem - rah
Bün şive ile azimet - i rah
Her biri bir özge hale meftun
Haletleri key kati diger - gûn”.*

58. sayfa, 282. beyit :

*“Göç oldu katar çekildi raha
Çün erdi o halk saray - ı şaha”*

124. sayfa, 622. ve 623. beyitler :

*“Çün Zin e erince etti dâye
Bir hastaya gelmişem devaye
Bildim edemem o dârdi tahrir
Hasta özü halın etti tahrir.”*

Kendini ayrı bir kavme nisbet eden ve aslında Türk olan insanların, Türklüğe kazandırılması yolunda faydalı bir hamle teşkil eden böyle eserlerin sayısının artması iyi olur.